

GLOSELE TEXTELOR LUI DAMASCHIN BOJINCĂ

Otilia URS

Academia Română, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj–Napoca
The Institute of Linguistics and Literary History „Sextil Pușcariu” from Cluj–Napoca
Personal e-mail: otilia_urs@inst-puscariu.ro

GLOSSES OF DAMASCHIN BOJINCĂ'S TEXTS

Abstract: This research aims to study the methods of glossaries in Damaschin Bojincă's texts, reviewing especially the work *Răspundere dezgurzătoare la cărtirea cea în Hale* (Clarifyings Answers to Criticism in Hale) printed at Buda in 1828. Along the study we shall look for traditional and innovative elements of the lexis, their processing and frequency in the studied text, but also in other texts of the author.

The analysis shall present the types of glossaries by which means Damaschin Bojincă introduces neologisms in Romanian lexical system contributing as such to the enhancement of the literary Romanian language of that period, being possible to identify some lexical characteristics specific to all Romanian Enlightenment representatives, through which they mainly aimed at educational purposes but also at Romanian language structuring as a language of culture.

Keywords: Damaschin Bojincă, Școala Ardeleană (Transylvanian School), Romanian Enlightenment, Romanian Western Enlightenment, Lexis of Enlightenment.

Citation suggestion: Urs, Otilia. "Glosele textelor lui Damaschin Bojincă". *Transilvania*, no. 3 (2021): 32-40.
<https://doi.org/10.51391/trva.2021.03.05>.

Continuăm să prezentăm, în studiul de față, glosele din textele lui Damaschin Bojincă și modalitățile lor de realizare¹.

Glosele identificate în textele avute în vedere în această parte a studiului² prezintă aceleași modalități de realizare ca și cele din prima parte a studiului, cu precizarea că cele realizate prin *lexem sinonim*, prin *sau* și prin adverbul *adică* sunt foarte numeroase, fiind distribuite în proporții aproximativ egale.

Glosarea prin *lexem sinonim* este întrebuințată pentru termenii: *domestici (de casă seau din patrie)* – DNIC, 49; *crăime (țeară)* – DNIC, 57; *îmbăzătorii (pizmuitori)* – DNIC, 69; *merite (vrednicii)* – DNIC, 69; *insigne (pajurea)* – DNIC, 71; *valahii (românii)* – DNIC, 75; *insigne, pajure* – DNIC, 77; *bunul (moșia)* – DNIC, 79; *ostaș (cătană)* – DNIC, 83; *servitorilor (shujitorilor)* – DNIC, 85; *spetele (săbiile)* – DNIC, 107; *curse (feră)* – DNIC, 133; *comesul (graful)* – TLC, 45; *invidia (pizma)* – TLC, 45–47; *magnașilor (boiarilor)* – TLC, 47; *hunicesc (unguresc)* – TLC, 49; *nervele (vănile)* – TLC, 49; *suspiție (indoială)* – TLC, 65; *sentenția (judecata)* – TLC, 73; *șpata (coarda, sabia)* – TLC, 79; *șpirt (duh)* –

TLC, 95; *pedelele (tălpile)* – TLC, 99; *armații (soldații)* – TLC, 99; *pișnița (podrumul)* – TLC, 101; *eternă (vecinică)* – TLC, 121; *sănțit (jărtfit)* – TLC, 123; *ardere (jertvă)* – TLC, 141; *încredințarea (logodna)* – BMC, 51; *pregătat (pregătat)* – BMC, 53; *sperezi (nădăjduiești)* – BMC, 55; *scutul (pavăța)* – BMC, 61; *infidelului (necredinciosului)* – BMC, 61; *vigierii (străjarii)* – BMC, 63; *experiența (iscusița)* – BMC, 63; *disoliție (neanimare)* – BMC, 65; *consilierul (svătuitorul)* – BMC, 71; *teritoriilor (moșiilor)* – BMC, 71; *îndiferență (nepăsare)* – BMC, 79; *contentație (îndestulare)* – BMC, 81; *ore (ceasuri)* – BMC, 81; *privigere (pază)* – BMC, 83; *contenta (îndestula)* – BMC, 83; *preparau (pregătau)* – BMC, 87; *cu prima (înțea)* – BMC, 89; *invidia (pizma)* – BMC, 91; *violensă (tărie)* – BMC, 93; *contrariilor (protivnicilor)* – BMC, 93; *în contră (împrotivă)* – BMC, 93; *azilul (scăparea)* – BMC, 93; *alunga (goni)* – BMC, 95; *acceptată (primită)* – BMC, 95–97; *defidența (necredința)* – BMC, 97; *alungătorilor (gonitorilor)* – BMC, 123; *palatium, palată* – AR I, 14; *suspiție (prepus)* – AR I, 18; *oraș (târg)* – AR I, 26; *publică (de obște)* – AR I, 27; *uiagă (stăclă)* – AR I, 30; *eunuhii (iscopiții)* – AR I, 35; *civi (cetățeni)* – AR I, 36;

conume (polecără) – AR I, 41; *testament (diată)* – AR I, 42; *ordini (rânduri, clase)* – AR I, 43; *pedarii, pedestrași* – AR I, 51; *secretă (ascunsă, tainică)* – AR I, 51; *vestmânt (doloamă)* – AR I, 52; *călărașilor (cavalerilor)* – AR I, 53; *militarilor (ostășești)* – AR I, 53; *amanet (zalog)* – AR I, 54; *auguri (preoți)* – AR I, 54; *legații (solii)* – AR I, 54; *ardea (jertvea)* – AR I, 56; *curiei (curtei)* – AR I, 56; *execuția (împlinirea)* – AR I, 56; *dividează (desparți)* – AR I, 59; *centurii (sutimi)* – AR I, 61; *călăreți (cavaleri)* – AR I, 62; *clienți (supuși)* – AR I, 67; *îmboldorire (învăluire)* – AR I, 68; *lugeau (jeleau)* – AR I, 70; *matroanele (doamnele)* – AR I, 70; *comună (de obște)* – AR I, 72; *penula (poenula), păclia* – AR I, 74; *flameu (tulbent)* – AR I, 76; *datini (obiceiri)* – AR I, 79; *luge (jăleaste)* – AR I, 81; *pricuritate (primejdie)* – AR I, 83; *alemănești (nemțești)* – AR I, 88; *stătez, opresc* – AR I, 92; *stator, opritoriu* – AR I, 92; *scutu (pavăza)* – AR I, 99; *olivu (maslinu)* – AR I, 99; *mantauă (blană)* – AR I, 100; *zăbriaoane (mreajă)* – AR I, p. 106; *statuie (stâlpi)* – AR I, p. 114; *giganți (urieși)* – AR I, p. 117; *nicovală (ileu)* – AR I, p. 117; *botanicii, ierbării* – AR I, p. 118; *măntauă (dolamă)* – AR I, p. 120; *o vergură, fecioară* – AR I, p. 134; *casa (calițca)* – AR I, p. 163; *căciula, apexul* – AR I, p. 174; *scut (pavăză)* – AR I, 177; *săr, salt* – AR I, 177; *candelabre, liminariu* – AR I, 200; *sigilele (pecetele)* – AR I, 202; *exemplu (pildă)* – AR I, 205; *sfințirile (jărtfele)* – AR I, 206; *darurile (dârzele)* – AR I, 215; *părinților (senatorilor)* – AR II, 3; *ieșire (exilium, surgiun)* – AR II, 4; *centurii (sutimi)* – AR II, 5; *o numismă (un ban)* – AR II, 6; *prochemarea (apelația)* – AR II, 10; *cețateanului (romanului)* – AR II, 10-11; *edictu (edictum, înștiințarea)* – AR II, 12; *orația (zicerea)* – AR II, 12; *auspitiile (auspicia, prezicerile)* – AR II, 12-13; *veto, opresc* – AR II, 13; *îngreioiesc, pedepsesc* – AR II, 16; *sicriu (lăduia)* – AR II, 16; *sortile (votumurile)* – AR II, 17; *ieșire (exilium, surgiun)* – AR II, 20; *auspicii (preziceri)* – AR II, 21; *magistru (maistor)* – AR II, 23; *urbani (cețățeni)* – AR II, 25; *de rege (de rege, craiu)* – AR II, 27; *repezi, iuți* – AR II, 29; *se retrăgeau (retărireau)* – AR II, 29; *centurii (sutimi)* – AR II, 29; *nedrept (nebum)* – AR II, 31; *colega (ortac, tovaros)* – AR II, 35; *spata (sabia)* – AR II, 38; *da (anumea)* – AR II, 39; *pângărească (strice)* – AR II, 41; *servi (robi)* – AR II, 42, 43; *veto (veto, opresc)* – AR II, 43; *erariumul (vistieria)* – AR II, 45; *observanții (îndătinări)* – AR II, 48; *vergele (nuiele, jorzi)* – AR II, 53; *agrul (holda)* – AR II, 53; *absenția (neființa)* – AR II, 56; *secret (ascuns, tainic)* – AR II, 61; *oficiile (slujbele)* – AR II, 62; *ornare, împodobire* – AR II, 68; *legatii (legati, solii)* – AR II, 69; *dreptăței (justiției)* – AR II, 71; *viatorii, drumarii* – AR II, 74; *spata (sabia)* – AR II, 77; *în ius (în judecată)* – AR II, 85; *profesul (judecata)* – AR II, 87; *replica (răspunsul)* – AR II, 88; *oratorii (cuvântătorii)* – AR II, 90; *creditorului (împrumutătorului)* – AR II, 91; *slobod (iertat)* – AR II, 95; *ieșire (exilium, surgiun)* – AR II, 101; *servirea (robia)* – AR II, 105; *mai-marilor (strămoșilor)* – AR II, 106; *sugrumarea (laqueus, lațu)* – AR II, 106; *instrumentele (sărurile)* – AR II, 107; *întrecerile (emulația)* – AR II, 111; *scutu (pavăza)* – AR II, 112; *manipuli (mănunchi)* – AR II, 112; *legchioanea (ceata, reghimentul)* – AR II, 117; *cohorți (turme, companii)* – AR II, 117; *vigheria (straja)* – AR II, 117; *subordinația (subpunerea)*

– AR II, 122; *confederaților (însoțitor)* – AR II, 124; *săbii (spete)* – AR II, 125; *principi (principeș, căpetenii)* – AR II, 126; *hastatii (hastati, lănceri)* – AR II, 126; *căltuii, ciarașii* – AR II, 127; *cingă (brău)* – AR II, 128; *scutu (scutu, pavăza)* – AR II, 129; *hasta (hasta, lancea, sulita)* – AR II, 130; *lancea, lancea, lăncea* – AR II, 131; *centurii (sutimi, turme)* – AR II, 134; *manipuli (mănunchi)* – AR II, 134; *vexil (steag)* – AR II, 135; *stegari (pajerari)* – AR II, 135; *confederați (însoțiti)* – AR II, 136; *vigherie (strajă)* – AR II, 142; *acuila (vulturul, pajerea)* – AR II, 142; *hastă (sulită)* – AR II, 143; *draconi (bălauri, zmei)* – AR II, 143; *centurie (turmă)* – AR II, 144; *țestoasa, țestul* – AR II, 145; *o bârână (un bulvan)* – AR II, 145; *stat (stăpânire)* – AR II, 155; *palisade (pălănci, pari)* – AR II, 161; *vigheria (straja)* – AR II, 164; *parola (tessera seu tessercula, scândureauă)* – AR II, 164; *exercitarea (îndeletnicirea)* – AR II, 165; *tironilor (regruților)* – AR II, 165; *mergerea (marșuirea)* – AR II, 165; *cotrențe (șurturi)* – AR II, 169; *iroitatea (vetejimea)* – AR II, 169; *exercitații (îndeletniciri)* – AR II, 170; *portul (limanul)* – AR II, 170; *luntre (vase)* – AR II, 171; *cerăitura (smolitura)* – AR II, 172; *ducii (șefii)* – AR II, 176; *septembăr, șepteriu* – AR II, 182; *octobăr, optariu* – AR II, 182; *novembăr, novariu* – AR II, 182; *dețembăr, zeceriu* – AR II, 182; *podium (pod)* – AR II, 193; *smuțidă (sordidum, proastă)* – AR II, 196; *pond, font* – AR II, 203; *urna (vadură)* – AR II, 203; *piciorul (pes, șuh)* – AR II, 204; *conumele (porecla)* – AR II, 204; *cumândare, pomana* – AR II, 219; *rețenzentul (împrotivitoriu)* – DIRD, III; *însușește (alipește)* – DIRD, 6; *argumenturile (temeiurile)* – DIRD, 6; *urācijas (neplăcut)* – DIRD, 7; *argument (temeiu)* – DIRD, 10, 37; *vocale (sunătoare)* – DIRD, 10, 37; *consonantea (nesunătoarea)* – DIRD, 10; *gemănau (îndoia)* – DIRD, 12; *pronunțiație (răspundere)* – DIRD, 13; *perfectie (covășire)* – DIRD, 17; *scrisoare (epistolă)* – DIRD, 23; *polită (cioplită)* – DIRD, 33; *cultură (luminare)* – DIRD, 36; *consonantă (nesunătoare)* – DIRD, 37; *prepozitiv (înainteș)* – DIRD, 43; *postpozitiv (dupăș)* – DIRD, 43; *emulația (întrecerea, pizmuirea)* – DIRD, 45; *vlahilor (românilor)* – DIRD, 45; *sinonime (totuna)* – DIRD, 46; *scrisoare (epistolă)* – DIRD, 49; *absurd (nepotrivit)* – DIRD, 50; *amicicie (prietenie)* – DIRD, 53; *serioase (adevăroase)* – DIRD, 53; *confuzie (învăluială)* – DIRD, 56; *văierarea (jeluirea)* – DIRD, 59; *orațiile (cuvântările)* – DIRD, 62.

Glosarea prin *sau*, cu funcție explicativă, se întâlnește în situațiile: *istoriile seu scripturile* – DNIC, 47; *gen seu sânge românesc* – DNIC, 49; *istoricii seu scriptorii* – DNIC, 49; *merite seu vrednicii* – DNIC, 55; *nobil seu boieriu* – DNIC, 59; *înclinarea seu amicicia* – DNIC, 59; *autorul seu scornitoriu* – DNIC, 85; *din însași tradiție seu din guri vii* – DNIC, 93; *adunare seu dietă* – DNIC, 133; *anticile sau vechimile* – AR I, XI; *politicești sau lumești* – AR I, XI; *tâmplă sau capiște* – AR I, XII; *adaugarea observațiilor sau băgărilor de seamă* – AR I, XIV; *organizația sau orânduiala* – AR I, [1]r; *ministrii sau preoții* – AR I, [1]v; *urzirea sau începutul* – AR I, 3; *vietăți sau dobitoace* – AR I, 5; *fămeile fără de rușine sau potane* – AR I, 6; *creșterea sau lățirea* – AR I, 8; *cetate sau țărime* – AR I, 11; *prespunerea sau*

arătarea vulturilor – AR I, 13; curtea sau palata împărătească – AR I, 14; palatium sau palata împăraților romani – AR I, 14; locuri șeste sau plane – AR I, 18; privighetori sau străjuitori – AR I, 18; suspiție seu prepus – AR I, 18; tirănie seu stăpânire – AR I, 19; sateliții seu puzitorii săi, privighetori – AR I, 19; Apus sau Împărăția Romană – AR I, 19; la Răsărit sau în Împărăția Vizantină – AR I, 19; de cultura seu lucrarea grădinilor – AR I, 24; reghioane sau ținuturi – AR I, 25, 26; reghioanelor sau a provinciilor – AR I, 26; profesurile sau părțile – AR I, 26; canalurile sau erugile apelor – AR I, 26; băni sau scaldători – AR I, 27, 28; reghionul sau ținutul – AR I, 28; îndeletniciri sau exerțiruri – AR I, 28; talpa sau vatra scaldătorilor – AR I, 30; se așternea seu se pardosea – AR I, 30; chindisite seu poleite – AR I, 30; ambitus sau îngrăditură – AR I, 30; ghimnazii sau teatruri – AR I, 30; galerii sau tinzi – AR I, 30; platani sau paltini – AR I, 30; vatra sau talpa – AR I, 32; senatorii seu bătrânii – AR I, 33; se trăieră sau se calcă grânele săcerate – AR I, 34; pilele sau pivele – AR I, 34; exerțiruri sau muștre – AR I, 34; civ seu cetățean roman – AR I, 36; pământuri sau moșii – AR I, 36; călărași sau cavaleri – AR I, 37; zeilor sau dumnezeirilor sale – AR I, 37; răspicarea sau deslușirea – AR I, 39; urbane sau cetățenești – AR I, 40; rustice, țărănești sau plugărești – AR I, 40; prefecti sau căpetenii – AR I, 41; curionul sau căpetenia curiei – AR I, 42; marginile sau hotarale ținutului – AR I, 44; genu au familia – AR I, 49; ordinu sau treapta – AR I, 49; țensul sau prețuirea averilor – AR I, 49, 50; ordinul sau treapta călărașilor – AR I, 49; linie sau pantlică roșie – AR I, 52; călărașii (equites) sau cavalerii – AR I, 52; călțoii sau papucii – AR I, 52; în comedii sau în privitoare (la jocuri, lupte, bălăniri ș.a.) – AR, 52; modul sau forma – AR I, 53; ordinul sau rândul – AR I, 53; tâmplă sau capişti – AR I, 54; lumești sau civile – AR I, 57; a socotire sau a aflare așa a fi bine – AR I, 59; ecvestru sau cavalericesc – AR I, 61; ordinul ecvestru sau al călărașilor – AR I, 61; lucrau cu calul sau erau călărași – AR I, 61; răpezi sau iuți – AR I, 61; ordinului ecvestru sau a călărașilor – AR I, 62; plebei sau poporeni – AR I, 62; clava sau tunica (țoală, doloamă) îngustă – AR I – 63; privirile sau teatrele și jocurile publice – AR I, 63; sarcina tutoratului sau a grijei pentru prunci – AR I, 67; tunica dreaptă (tunica recta) seu țeapănă – AR I, 73; se încheptora sau se începcea – AR I, 73; stola (stola) sau tunica mânicată – AR I, 74; civite sau cusute – AR I, 75; paliolu sau mântaua bărbaților – AR I, 75; strofia (strophia) sau mărâmi – AR I, 75; învălire sau îmboldorire – AR I, 76; încălțăminte sau călțui – AR I, 77; peale crudă sau nedireasă – AR I, 77; peale moale seu direasă, adecă cordovan – AR I, 78; ligule, fășiute seu pantlici – AR I, 78; cioareci sau săculeți pe fluieri – AR I, 78; români sau romani – AR I, 80; strângând sau împletind perii – AR I, 81; în luptele de câmp seu în bătlăii – AR I, 82; topor sau secure – AR I, 83; butir sau unt dulce – AR I, 83; puțuri sau fântâni – AR I, 85; coroane sau cumuni de roze (ruji) – AR I, 86; zeii holdelor sau a câmpurilor – AR I, 89; tâmplă sau capişte – AR I, 91; făceau sfințenii sau jertve – AR I, 93; se închipuiește sau se formează

– AR I, 93; acila³ sau vulturul – AR I, 93; luce sau lumină – AR I, 95; diademă sau coroană – AR I, 95; simbolul sau semnul focului – AR I, 96; matroane sau muieri cuvioase – AR I, 102; câinii vânători sau căpăii – AR I, 103; mascur sau vier – AR I, 104; încoronate sau împănate – AR I, 106; amorul sau dragostea – AR I, 106; amorizații sau îndrăgii – AR I, 106; arătarea nevinovăției sau a curățeniei – AR I, 106; arzătoare sau aprinzătoare – AR I, 107; tâmplă sau capişte – AR I, 108; salii sau săltătorii – AR I, 108; vietățile sau ferile – AR I, 108; născocorare sau fireasca pornire spre bătaie – AR I, 109; a prezice sau a proroci – AR I, 109; înștiințatoriul sau solul – AR I, 112; ostrea sau tridinții – AR I, 113; ritor seu orator – AR I, 113; o vargă sau o joardă – AR I, 114; șerpi învârcolați sau împletii – AR I, 114; semnul sau simbolul – AR I, 114; preonii sau înștiințatorii de pace și de altele – AR I, 114; oamenii cei tirani seu cruzi – AR I, 115; perderea vitelor sau vietăților – AR I, 118; augur sau spunătoriu de cele viitoare – AR I, 118; turbura sau strica – AR I, 119; gluma sau batjocora – AR I, 120; statua sau stâlpul – AR I, 120; lângezii sau bolnavii – AR I, 120; mergere sau procedere – AR I, 120; merge sau procede – AR I, 121; începutul gratulații sau poftirea de bine cu bucurie – AR I, 121; țăreanii sau lucrătorii de pământ – AR I, 125; spătarii sau săbiașii – AR I, 125; se mânia sau se învăpăia – AR I, 126; se castriruiău sau se iscopeau pre sine singuri – AR I, 126; grăsimia sau mana pământului – AR I, 127; a crea sau a face – AR I, 127; frățiiile sau nemoteniile – AR I, 129; princip sau stăpân – AR I, 129; învăscute sau îmbrăcate – AR I, 130; icoanele mai-marilor sau a strămoșilor – AR I, 130; procerii sau boierii – AR I, 130; crucirea seu despărțirea drumurilor – AR I, 130; furiile sau direle (furiae vel dirae) (românii le zic fete despletite) – AR I, 134; secretele seu tainele – AR I, 135; țapu seu căprioru – AR I, 137; fiară seu vietate – AR I, 137; stricătoare de viță seu de vine – AR I, 137; vrednicii seu merite – AR I, 144; zeii hoaldelor seu plugărești, cei ce grijeau holdele și toate cele dintr-însele – AR I, 144; toată făptura seu natura – AR I, 144; publică seu de obște – AR I, 146; natura a toatei făpturi seu întâia materie – AR I, 146; zioa urzirii sau a nașterii – AR I, 148; potane seu curve – AR I, 149; răsuflarea seu odihna – AR I, 151; cimbulă seu drâmboae – AR I, 154; cetățenești seu lumești – AR I, 156; deslușea seu tălmăcea – AR I, 159; solemnități seu adunările publice – AR I, 159; toga augurală seu trabee – AR I, 161; litul seu bătul strâmb – AR I, 161; trăsura seu cântare – AR I, 161; să refereze seu să descopere cele cetite – AR I, 167; ogoarele (arva) seu câmpurile – AR I, 168; sodalii (fârtații seu slugile) – AR I, 171; flaminie seu casa flaminului – AR I, 174; de salii seu săltători – AR I, 177; presulul seu maghistrul săltătorilor – AR I, 178; colisali (collisalii) seu călușeri – AR I, 178; togă preșesută sau trabee – AR I, 179; băltace seu brâne de metal – AR I, 179; pălărie seu galeră – AR I, 180; fructoase seu purtătoare de sământă – AR I, 181; focul cel nencetat seu nestins – AR I, 184; miniștrii seu slugitorii preoților – AR I, 185; ostiile seu vitele cele spre junghiere aduse – AR I, 186; arugăciune seu închinare – AR I, 189; sfințiri seu arderi (jertve) – AR

I, 189; *votele seu închinările* – AR I, 190; *apă vie seu curătoare* – AR I, 190; *vietățile de jungiere se ziceau victime (victima) seu hostia* – AR I, 193; *grâu zdrobit seu pisat* – AR I, 194; *încredințare seu logodnă* – AR I, 201; *cu fete plebee seu cu țărănce* – AR I, 204; *sicriu seu ladă* – AR I, 210; *urezătorii seu strigătorii* – AR I, 214; *părți sau clase* – AR II, 2; *cauza seu temeiu* – AR II, 3; *învechesc seu opresc* – AR II, 16; *vechilii seu păstoritorii sicriului* – AR II, 16; *ducătorii coloniilor seu împărțitorii de agrii* – AR II, 20; *anumirea seu punerea preoților* – AR II, 20; *vrednicie seu drept peste ceilalți dată* – AR II, 23; *lăcomia seu strângerea* – AR II, 45; *fu ales seu denumit* – AR II, 48; *comanda militărească seu imperium (imperium, poruncirea)* – AR II, 67; *purtau lictorii lui paloasele seu spetele în tășilele sale* – AR II, 68; *mobiliile seu sculele* – AR II, 68; *civile seu mirenești* – AR II, 68; *dreptului canonicesc seu bisericesc* – AR II, 73; *gelatu seu hoheriu* – AR II, 74; *reghi seu crai* – AR II, 76; *suplementuri seu adaugări* – AR II, 83; *judetiiurile seu judecățile* – AR II, 83; *pârâtorul și pârâtul seu cerătorul și cerutul, adecă de la care se cerea* – AR II, 84; *stăpânire civilă seu iurizicaciune* – AR II, 84; *assessorii seu judecătorii săi* – AR II, 94; *sabie seu spată* – AR II, 94; *arătare seu pârâciune* – AR II, 95; *pârâtul seu răul* – AR II, 95; *județele publice seu poporale* – AR II, 98; *închisoarea largă seu privată* – AR II, 103; *vergîlirea seu bătăierea, baterea cu vârgi (jorzi, nuiele)* – AR II, 104; *bătăierea seu măciucarea* – AR II, 104; *ciungărisă seu vătămășă pre altul* – AR II, 104; *sugrumarea (strângerea de gât) seu lățuirea* – AR II, 106; *apărătoare seu scutitoare* – AR II, 128; *apucătoare seu lovitoare* – AR II, 128; *centurii seu turme* – AR II, 134; *manipuli (manipuli, ordines) seu turme greu armate* – AR II, 135; *aleșii călăreți seu pedestrași* – AR II, 137; *confederați seu însoțiți* – AR II, 138; *vigheria seu garda trupească* – AR II, 139; *păjerari seu stăgari* – AR II, 149; *împoncarea seu cerbicia asupra mai-marilor* – AR II, 155; *cârma seu îndreptătorul* – AR II, 172; *cliombe seu cârlige de fer* – AR II, 175; *dirigătorii seu ocârmuitorii* – AR II, 176; *graduri seu trepte ori scamne* – AR II, 189; *jocul ghimnic seu atlentic* – AR II, 191; *despre săbieri seu spătari* – AR II, 192; *deschiderea apetitului seu a gustului* – AR II, 196; *monetă seu bani* – AR II, 198; *numul seu moneta de argint* – AR II, 199; *măsura agrurilor seu a hoaldelor* – AR II, 204; *arbore seu copaciu de cupris* – AR II, 212; *vlahii ori valahii (români)* – DIRD, 23; *blasii seu blahii, adecă români și slavi* – DIRD, 26; *ungrovlahii seu muntenii* – DIRD, 30; *vlahii ori valahii (români)* – DIRD, 48; *postpoziții seu dupăpunerea* – DIRD, 51; *argumenturi seu temeieri* – DIRD, 52; *răspuns seu răsufare* – DIRD, 54, 54.

Adverbul *adică* a fost întrebuințat pentru glosare în următoarele cazuri: *arătarea urzirei, adecă a nașterii* – DNIC, 45; *fiul boierului, adecă a nobilului român* – DNIC, 77; *am adoptat, adecă am luat de fecior* – DNIC, 87; *așeză lagărul, adecă rânduia armia* – DNIC, 119; *oraclu, adecă locul prezicerii* – AR I, XII; *înțeleagerea poeziei, adecă a versurilor* – AR I, XII; *apriatele paserilor zburări, adecă preziceri* – AR I, 8; *izdarea, adecă vânzarea* – AR I, 10; *sulița,*

adecă semnul țărimei – AR I, 10–11; *în patru unghiuri, adecă cvadrată* – AR I, 13; *bătaia civilă, adecă între cetățeni* – AR I, 15; *surcele, adecă păduri de nuiele seu de jorzi* – AR I, 20; *se dirigătoreau, adecă se stăpâneau* – AR I, 26; *reghiu sau craiu, adecă stăpânitoriu sau dirigătoriu* – AR I, 26; *în notătoare, adecă în bane* – AR I, 31; *cvadrată, adecă în patru unghiuri* – AR I, 32; *vase covate, adecă scobite* – AR I, 34; *definează, adecă descrie* – AR I, 36; *va asuda, adecă se va osteni* – AR I, 39; *rustice, adecă plugărești* – AR I, 40; *să anumeaze, adecă să aleagă părinții* – AR I, 43; *infami, adecă neonorați* – AR I, 48; *cvadrată, adecă în patru cornuri* – AR I, 52; *edict (edictum), adecă chemare în scris* – AR I, 54; *adăuga sentința, adecă cugetul său* – AR I, 59; *cuculu (cucullus, adecă căciulă)* – AR I, 74; *scoarte, scortea, adecă scorțoasă sau de lână* – AR I, 74; *porfiră, adecă roșie* – AR I, 75; *mitre (mitra), adecă ceapsă* – AR I, 75; *comenda, adecă făcea prețuite* – AR I, 76; *le-ar paraliza, adecă le-ar asemăna* – AR I, 78; *de anticvități (adecă de lucruri din vechime)* – AR I, 80; *așa știu sta românii la părăulă, adecă așa se știu apăra* – AR I, 83; *înfundând coama (părul) în unt acru, adecă ungând părul* – AR I, 84; *semizei, adecă jumătate zei* – AR I, 89; *se forma, adecă se zugrăvea* – AR I, 95; *se ardea, adecă se jertvea o poarcă (scroafă) fătătoare* – AR I, 102; *murii, adecă păreții* – AR I, 115; *un tridinte, adecă o oastre sau furcă cu trei dinți* – AR I, 116; *munți arzători, adecă vomători de foc* – AR I, 116–117; *în timpul boalei lipicioase, adecă a ciurmării* – AR I, 118; *se junghia, adecă se jertvea* – AR I, 120; *se lubăiau, adecă se băteau* – AR I, 125; *să făcea prochemare, adecă apelație la collegium seu ceată* – AR I, 160; *augurii s-au zis de la lat. augurio, prespun (adecă cele viitoare)* – AR I, 160; *făceau prespuneri și de pe cele cerești, adecă din tunete și fulgere* – AR I, 162; *de la grijire, curare, s-au zis curioni, adecă grijitori* – AR I, 168; *preclamatoru, adecă strigătorul cătră oameni* – AR I, 176; *tunică pistrită, adecă cu aur și porfiră verigată* – AR I, 179; *verguri, adecă fecioare* – AR I, 183; *erau mai mici (adecă nu în vârsta maioreă)* – AR I, 184; *adorafie, adecă ad și gură* – AR I, 190; *pofta sumeției, adecă ambiția* – AR I, 191; *cedere, adecă ucidere* – AR I, 195; *sfințiri neamuitoare, adecă a neamurilor* – AR I, 199; *miresii, adecă fecioarii* – AR I, 202; *a plebeilor, adecă a poporenilor* – AR I, 204; *fluierători, adecă muzici* – AR I, 213; *despre darea puterii de maghistrat, adecă despre administrația băților* – AR II, 4; *să se publiceze, adecă să se vindă* – AR II, 6; *în termin de trei târguri, adecă în 28 de zile* – AR II, 12; *onorul public, adecă din puterea stăpânitoare* – AR II, 23; *stăpânirea regia, adecă crăiască* – AR II, 27; *puterea băților absolută, adecă dezlegată* – AR II, 28; *cumpăna, adecă sămml dreptății* – AR II, 35; *iurizicaciunea, iurisdiction, adecă puterea judecătore în cetate* – AR II, 36; *facerea monetelor, adecă a banilor* – AR II, 47; *despre magistratele provinciale, adecă despre proconsuli, propretori și legații lor* – AR II, 66; *promaghiștrați (locușitori), adecă în locul maghiștraților* – AR II, 67; *legile reghilor, adecă crăiești* – AR II, 76; *prochemarea, adecă apelația la popor* – AR II, 77; *a se propune, adecă a se arăta planul legii prin vreo*

persoană spre aceasta împuternicită – AR II, 80–81; despre drepturile ariilor, *adecă* locurilor pământelor – AR II, 82; interesul privat, *adecă* trebi private – AR II, 84; da acția, *adecă* îi spunea din ce temeiu vre să lucreze asupra lui – AR II, 86; acția, *adecă* cărticica (jalba, instantia) – AR II, 87; cerea actorul judecată, *adecă* sentinție – AR II, 87; făcea exteptii, *adecă* împotriviri spre răsturnarea cererei – AR II, 87; împăcat, *adecă* îndestulat – AR II, 88; urmau legătuițele, *adecă* chezașiile – AR II, 88; citația, *adecă* chemarea la judecată – AR II, 95; crimine, *adecă* reuțăți grele – AR II, 98; trei nundini, *adecă* 17 zile – AR II, 99; cu binele, *adecă* averea – AR II, 104; păraseau pre duca său în bătaie, *adecă* dezertureau – AR II, 104; pedeapsa servilor, *adecă* chinuirea – AR II, 104; relegăciunea (relegatio, înstrăinarea), *adecă* numai nu era sloboda a intra în Roma – AR II, 105; vânzătorii de stat, *adecă* de țeară – AR II, 106; se întindeau pe cruce, *adecă* se răstigneau – AR II, 106; în disciplină (*adecă* subpunătoarea ascultare a trupelor hanibale) – AR II, 114; centurionii (*adecă* căpeteniile de turmă) – AR II, 115; în locuirea spre lovire, *adecă* rândul bătaii – AR II, 118; cetățenii de clasa de jos (capite censi, *adecă* ce dau porție) – AR II, 119; împărțitei împărții în Orientală și Occidentală (*adecă* în a Răsăritului și Apusului) – AR II, 125; acvilariu (*adecă* dirigătoriu de pajeră) – AR II, 134; infanteria, *adecă* pedestrima – AR II, 136; cohortile pretoriane, *adecă* garda împărătească – AR II, 140; cornuțe mici și mai mari, *adecă* bucini – AR II, 141; șef (chef), *adecă* povățuitoriu de oaste – AR II, 151; legatii erau vicarii, *adecă* loctinerii ducilor – AR II, 151; când tocma în bătaie sta, *adecă* în rândul bătaii – AR II, 160; centrul, *adecă* mijlocul – AR II, 168; luntrea admirală, *adecă* a ducii de căpetenie – AR II, 176–177; februarie (februare), *adecă* curățire – AR II, 182; mai junilor, *adecă* a mai tinerilor – AR II, 182; secstilis, *adecă* a șesa lună – AR II, 182; închinare, *adecă* sfințite – AR II, 186; lăturințe, *adecă* cărămidă – AR II, 189; un obelisc de 132 picioare, *adecă* șuci – AR II, 189; vânări, *adecă* lupte întră fieri și oameni – AR II, 192; munerator, *adecă* slujitoriu d-zeilor – AR II, 192; spată, *adecă* sabie făcută din lemn greu – AR II, 193; amfiteatru, zis și cavea, de la forma covată, *adecă* cerime boltită – AR II, 193; a cânta de la ou pân la meră (ab ovo usque ad male), *adecă* peste tot timpul ospătării – AR II, 197; juguri, *adecă* părechi de boi – AR II, 202; dispensatorului, *adecă* cheierului său – AR II, 202; unul din rudeniile de față îl săruta, socotând că prin aceasta îi culege sufletul de pe buze, *adecă* îl trage în sine – AR II, 209; cu picioarele cătră ușa, *adecă* gata spre ducere – AR II, 212; intrau în scaldătoare, *adecă* se spălau – AR II, 219; o referenție, *adecă* o critică – DIRD, III; romeii, *adecă* grecii – DIRD, 16; din Dachia Răpensă, *adecă* din Mesia de Gios – DIRD, 23; limba latină cea corectă, *adecă* a învățaților – DIRD, 33; în limba poporală, *adecă* în cea de comun – DIRD, 35; relighia grecilor, *adecă* a neuniților – DIRD, 42; vlahii, valahii, *adecă* români – DIRD, 46; romeii, *adecă* grecii – DIRD, 46; Dacia Răpensă, *adecă* din Mesia de Gios – DIRD, 49.

Sunt numeroase și glosările prin sintagme, unde sunt

incluse de noi și sintagmele glosate: *ginte transalpine* (de peste munți) – DNIC, 57; *părțile transalpine* (de peste munți) – DNIC, 61; *adoptă* (primi de fecior) – TLC, 47; *sânțitul os* (moaștele) – TLC, 49; *gulerul păcliei* (vestmântului) – TLC, 51; *ținerea în secret* (taină) – TLC, 69; *prezenția* (fața) mea – TLC, 79; *cămașă de drat* (fir) – TLC, 81; *arar este spirtos* (cu minte naltă) – TLC, 97; *afetăciunile* (mișcarea mădulărilor) – BMC, 51; *particulare motive* (temeiuri îndemnătoare) – BMC, 59; *avlia* (ocolul) curții – BMC, 113; *tragerea cămbăniului* (clopotului) – BMC, 115; *premu mantălei* (căpeneagului) – BMC, 123; *teaca corzii* (sabiei) – BMC, 123; *preoții dumnezeiei* (zeiei) Vesta – AR I, 5; a XI «a» *calendă* (<a> 11-a zi) – AR I, 7–8; *un azil* (un loc de scăpare) – AR I, 8; *foru roman* (piața roman) – AR I, 14; *cvadrat* (patru unghiuri) – AR I, 30; *iugăre* (lanțe) de pământ – AR I, 40; *referează* (să cetească, să facă întâiu tuturor cunoscut) – AR I, 57; *s-au referat* (s-au precetit) – AR I, 58; *ordinu ecvestru* (cavaleric) – AR I, 60; *erariumului* (vistiierului țării) – AR I, 60; *ordinul* (rândul) ecvestru – AR I, 61; *pom de oleiu* (măslin) – AR I, 64; *tureci* (cărabi de cisme) roșii – AR I, 77; *campestre* (țoală de câmp) – AR I, 82; *zeul consiliilor* (a svaturilor) – AR I, 115; *măestria prezicirii* (prorocirei) – AR I, 118; *nimfele* (fete de mare și zeele mu<s>elor) – AR I, 136; *satirii* (zeișori de codru) – AR I, 136; *ministrii sfințelor*, *adecă* preoții – AR I, 156; *salii* (salii), *preoții lui Marț* – AR I, 177; *lupercii*, *preoții lui Pan* – AR I, 180; *potiții și pinarii*, *preoții lui Hercules* – AR I, 181; *deverul* (ducătoriu miresci) – AR I, 209; *darurile* (dărzele) miresii – AR I, 215; *împărțirea darurilor* (dărzelor) – AR I, 215; *arugarea*, *adoptio* (primirea cuiva în loc de fecior) – AR II, 4; *perduelioni* (vânzătorii de țeară) – AR II, 10; *toga candidă* (albă) – AR II, 14; *agrii* (pământele de sămănat) – AR II, 20; *plebiscita* (plebiscita, știutele poporului) – AR II, 20; *de la facerea Romei* (de când e Roma) – AR II, 31; *toga virilă* (bărbătească) – AR II, 37; *în timp de ciumare* (pestilenție) – AR II, 49; *cohorti de vigieri* (străjari) – AR II, 58; *cojurăciune* (legătuiță cu jurământ) – AR II, 64; *sortiruiiau* (trăgeau sorti) – AR II, 67; *făceau sfințiri* (jertvă) – AR II, 68; *statuie* (stâlpi de pomenire) – AR II, 69; *ministrii* (servitorii) magistraților – AR II, 73; *purtau faștes* (fasces, mănunchi de vergele) – AR II, 73; *să se dea în lături* (discedite de via, date viam, duceți-vă din cale, dați calea) – AR II, 74; *legea jurământului*, *formulă de jurământ* – AR II, 79; *despre cităciune* (de citatione, strigare la județiu) – AR II, 85; *patronii profesului* (advocații) – AR II, 90; *judecăți ordinarii*, *de rând*, și *extraordinarii*, *afară de rând* – AR II, 93; *toga tinoasă*, *imoasă*, *nălăută* – AR II, 96; *aruncau județii* (sorțile), *voțisabant*, *dedeau votele sale* – AR II, 97; *judec spre pedeapsă*, *osândesc* – AR II, 98; *aprobata* (îmbunătățita) *părăciune* – AR II, 99; *înveninătorii* (otrăvitorii) *de oameni* – AR II, 101; *arbore nefericit*, *spânzurătoare* – AR II, 106; *fus verigat* (șrof) – AR II, 107; *miliția*, *oastea romanilor* – AR II, 108; *admiralii* (duci de flotă) – AR II, 113; *veteranilor* (soldaților vechi) – AR II, 116; *centurion* (căpetenia turmei) – AR II, 122; *călărime arcuată*, *săgetătoare* – AR II, 124; *de încinsură brâu*, *brăciră* – AR II, 127; *patru picioare* (șuci) în lungime – AR II, 129;

lâncea, sulita de zvârlit – AR II, 130; centurioni (căpitenii de turmă) – AR II, 135; cornași (suflători în corn) – AR II, 141; mai multe rânduri (contignații) – AR II, 146; săculeții de pele (perae, foliculi, foișori) – AR II, 147; columna (stâlpul lui Traian) – AR II, 147; centurioni (căpitenii de turmă) – AR II, 148; tribunii (colonel, duc de ceată) – AR II, 149; duca bății, taberei – AR II, 151; frunze de cer alb (gorum) – AR II, 155; barda (secură lată) – AR II, 157; în patru linii încheiate (în scareauă) – AR II, 161; să-și poată face cineva idee (închiușuire) – AR II, 165; forma lovirei (bății) – AR II, 167; putere mare, apaștră – AR II, 171; antene (antennae, ruzile de mânat) – AR II, 172; vela (vela, pânzele de pluit) – AR II, 172; prora (prora, partea din nainte) – AR II, 172; săgeți, mahine zburătoare – AR II, 175; mânau luntrele (remiga, vâslea) – AR II, 176; slobozirea mâtelor (ancorelor) – AR II, 176; făceau augurii (făgăduinți înaintea lui Domnuzeu) – AR II, 177; anul intercalariu (visect) – AR II, 180; se cerea ujura (camăta, dobânda) – AR II, 183; pultă (pultes, turtă de mieu) – AR II, 196; neamul masculin (bărbătesc) – AR II, 201; măsurile cavate (găunoase, scobite) – AR II, 203; locurile de repaos (odihnă) – AR II, 207; tainele (secretele) preoților – DIRD, 12; postpozitive (în urmă puse) – DIRD, 13; deșertul (loc pustiu) – DIRD, 14; repetuita (răspusa) zicere – DIRD, 15; pascalia (mâna lui Damaschin) – DIRD, 21; cartea de predici (cazanie) – DIRD, 22; semiromani (jumătate romani) – DIRD, 28; dreptul canonic (bisericesc) – DIRD, 28; anonim (fără nume) – DIRD, 29; reflexiile (luările aminte) – DIRD, 29; barbarismii (vorbe stricate) – DIRD, 38; conșiliul (adunarea, soborul) de la Florența – DIRD, 42; a face abuz (rea întrebuintare) – DIRD, 52; anonim (fără nume) – DIRD, 52; răspunsul său (răsuflarea sa) – DIRD, 52; vorbile (corespondențele) prietenilor îndepărtați – DIRD, 53.

Glosări de nume proprii se întâlnesc în situațiile: Semlin (Semon) – TLC, 57; satul Corvinu (Holloș) – DNIC, 61; ascultarea Sântei Misse (Liturgii) – TLC, 67; But sau Butone – DNIC, 77; satul Corvinu sau Holloșu, în granița Transilvaniei – DNIC, 79; Valahia (Țeara Românească) – DNIC, 81; Hatvan (un sat lângă Pesta) – TLC, 135; Marș, zeul taberilor – AR I, 5; zeului Consi sau Neptun – AR I, 9; Capitoliumu (tâmpla zeului Țoie) – AR I, 15; calu Bucefal sau Ducipal – AR I, 17; Vicus sau Cotul Tuscilor – AR I, 18; tâmpla Dianei sau a Ținei – AR I, 20; Hercules (Jorgovan) – AR I, 33; Coridonul (nume de păcurariu la romanii cei vechi) – AR I, 84; Pan (dumnezeul păstorilor la romani, cel ce mai întâiu au aflat fluiera) – AR I, 84; Galia sau Franța – AR I, 87; Iovis (Țoie) – AR I, 90; Țoie sau Iupiter – AR I, 90, 90; Iupiter, adecă ajutătoriu tatăl – AR I, 90; Iris sau Curcubeul – AR I, 95; fia lui Hronos și a Cibelei (adecă a lui Saturn și a Reiei) – AR I, 96; tâmpla Minervei sau a Paladei Aventine – AR I, 99; Ceres sau Demeter – AR I, 101; Plutus, zeul avuțiilor – AR I, 102; Diana sau Țina – AR I, 103, 103; Iana, adecă luna – AR I, 103; Mars Ultor (Mars Ultor), adecă izbânditoriu – AR I, 108; Victoria (îvingerea), zea îvingerii – AR I, 110; Nemesis, zea răsplătirei carea almintrelea se numeaște și Rammusia și Adrastria – AR I, 110; Aristofan, ce însemnează

săpătoriu păreților – AR I, 112; Necrocompos (purtătoriu umbrelor) – AR I, 113; Neptunu, zeul apelor – AR I, 114; sub numele Consu, adecă ascunsu – AR I, 115; Portumn, zeul porturilor, adecă a limanurilor sau a valurilor – AR I, 115; Febus, adecă strălucitoriu – AR I, 118; Ianus, zeul anului – AR I, 120; Saturnus, în genere zeul timpului, s-au zis de la satum, adecă sămănătură – AR I, 123; Cibeles (Cybele) sau Berecintia – AR I, 126; Rea sau Cibeles – AR I, 126; muma larilor se zicea Lara sau Larunda sau și Mania – AR I, 131; Pluto (Pluto), zeul iadului – AR I, 131; Proserpina sau Hecate – AR I, 131; Parcele (Parcae, ursitoare) – AR I, 133; Bahu (Bachus sive Liber), zeul vinului – AR I, 134; Aurora (Țiorile) – AR I, 137; Hercule Musagetu sau a muselor, adecă duca muselor – AR I, 140; Pan Arcadul, cel ce au fost zeul păstorilor și a vitelor – AR I, 144; Silvanu sau Codreanu – AR I, 146; Pomona, zea pomilor – AR I, 147; Pale (Pales) au fost zea grijitoarea pășunii – AR I, 148; zea Levana, Rădicătoarea – AR I, 150; Cunina, Legănătoarea – AR I, 150; Potina și Edusa, adecă adăpătoarea și nutritoarea – AR I, 150; zcii Nixii, adecă Sărguitoarii – AR I, 150; Fortuna, Norocirea – AR I, 151; Osiris, fratele și bărbatul Isisei – AR I, 155; Tărcvinius, craiul romanilor – AR I, 164; Galu, apa Frigiei – AR I, 182; în cinstea zeiei Iuno, patroanei nunților – AR I, 206; crăiesei Tanacvila sau Cecilia – AR I, 210; Sărbătorilor Paganale (Sătenești) – AR II, 6; Ceres, zea grâului – AR II, 41; Maia, muma lui Mercurius – AR II, 182; Haron, portariului dedesubtului – AR II, 212; sfințit lui Pluton, d-zeului dedesubtului – AR II, 212.

Prin procedeul notelor de subsol au fost glosate: Muntele Vulturului, un munte nalt, nu departe de Buda – BMC, 45; mărgelariu (mătanariu) – TLC, 49; steniurile Tatrei (muntele cel mai naltu și mai petrosu în Ungaria) – TLC, 57; un vestmânt alb de pânură, adecă din lână țesut, unde cu mânici, unde și fără mânici, și se zice: șubă, buhai, căbăniță, suman, țundră ș.a. – AR I, 70; prin vorba maghiștriat se înțeleg persoanele ce purtau diregătoriile țării – AR II, 10; nu se citește, adecă nu se țitează – AR II, 183; martie, mărțișor sau germăniariu – AR II, 183; aprilie, prieriu sau florariu – AR II, 183; maiu sau frunzariu – AR II, 183; iunie, cereșel – AR II, 183; iulie, cuptoriu – AR II, 183; august, măsăliariu – AR II, 183; septemvrie, răpșciune sau vinimeriu – AR II, 183; octomvrie, brumărel – AR II, 183; noiemvrie, brumariul – AR II, 183; decemvrie, andrea sau neiosul – AR II, 183; ianuarie, cărindariu, gerariu sau ghenarie – AR II, 183; februarie, făurariu – AR II, 183; anticele sau arheologia – AR II, 184; circus (circus) atâta va să zică cât românește cerc sau mai bine țarc, fiind acea îngărăditură în forma cercului făcută, adecă țarc. Românește s-ar putea zice țarc, care cuvânt se și află la români, adecă îngărăditura unei căpiță, claie sau stog de fân, se numește țarc, care de obște este rotund, în forma unui cerc – AR II, 189; monumenturi, adecă înscripții de pe table de mormânturi – AR II, 199; se pune și la români mortul cu picioarele cătră ușă, adecă spre plecat – AR II, 212; olu sau oala – AR II, 213; de unde s-au născut zicala: I s-au frânt olul, adică viața – AR II, 213.

Glosarea prin perifrază este întâlnită și în textele vizate aici de noi, în special în lucrarea *Anticile romanilor: adevărata biografie a lui Ioan Corvinus, adevărat unde s-au născut și cum au ajuns el la nalta direcție de guvernator a Ungariei* – DNIC, 51; *română, adevărat o carte fabuloasă și povestitoare ce se țese numai spre petrecere desfătătoare* – AR I, XII; *să se uite la profeții, adevărat la zburarea păsărilor, după cum era datina de atunci* – AR I, 6-7; *linia de pământ ce-l râma sau îl ara ferul plugului și-l răsturna pe partea dreaptă se numea mur, adevărat pârte* – AR I, 11; *cetatea Roma se zice și Septemcollis, de șapte culmi, pentru că șapte culmi, colnici sau munți cuprindeau cu pomeriumul său* – AR I, 12; *asculta prespunerile, adevărat privea la zburarea păsărilor* – AR I, 12; *Palațium se zice de la Palația, muiera craiului Latinus* – AR I, 13; *un piaț deschis, adevărat un cot de loc despărțit prin ape sau drumuri de trupul cel de căpetenie* – AR I, 26; *băneri, adevărat servii cei luători de seamă pentru curățenia lor* – AR I, 35; *era mișcat din senat, adevărat nu era mai mult senator* – AR I, 48; *în arenă a se scobori, adevărat a începe orice faptă din toată vârtutea* – AR I, 52-53; *tâmplă, adevărat în locul cel de auguri sfințit* – AR I, 54; *călărași, carii cu calu lucrau* – AR I, 62; *se încăruțau, adevărat de la Tâmpla Onorului (Honoris), cea afară de cetate, până în Capitolium se purtau* – AR I, 64; *togă bărbătească, carea se zicea altmintrelea pura (pura), curată* – AR I, 71; *tunica laticlavă (tunica laticlavă), adevărat pe carea era o limbă de porfir, can lată cosută* – AR I, 73; *plaga, plaga, era linteu (lepedeu, măsaui) de pat* – AR I, 75; *erau lunulați, adevărat era o lumuță cusută pe dânzii* – AR I, 77; *după numele latinesc carpsicule (carpsiculae) le zic scarbile* – AR I, 83; *titirii, adevărat păstorii cești românești în praxă vie* – AR I, 84; *breviaru, adevărat descrierea purtatelor de dânsul la Răsărit bătaii* – AR I, 99; *fecialu (un bărbat ce vestea bătaia și încheia pacea)* – AR I, 110; *erariumul sau casa publică, în carea, pe lângă banii țării, se țineau și monumentele (crisoavele), adevărat dreptățile țării și semnele sau steagurile ostășești* – AR I, 124; *larariul (locurile unde se țineau acești zei)* – AR I, 129; *fiindcă între arme tac musele, adevărat unde nu-i vârtute de a învinge pre neprietăn, stau învățăturile, îngroșându-se cu purtarea bătailor* – AR I, 141; *păsările ce arătau cele viitoare cu cântatul se ziceau oscine, adevărat cântătoare, iară cele ce arătau prespuneră cu zburatul se numeau prepete, repede sburătoare* – AR I, 161-162; *nu avea voință, adevărat slobozenie de a scoate alt foc din flaminie* – AR I, 174; *vătau (vates), cel ce cânta versurile saliare* – AR I, 178; *a purta vită (faciu, propoadă sau o legătură de cap muierescă)* – AR I, 184; *prefice (praeficae) se ziceau muierile cele spre cântarea răpăosatului pe plată chemate* – AR I, 186; *tâmpla se zice: un loc în ceriu otărât de luguri a fi sfânt și de aci locul cu mur îngrădit vreunui zeu închinat și sfințit de luguri se zice tâmplă* – AR I, 187; *sacru, sfânt pentru că în sine însămnează un loc sfințit îngrădit cu mur, ci fără acoperământ* – AR I, 189; *acera (acera) este o scatulcă sau albiuță carea se zice și foșoru, în carea se aprindea tămâia* – AR I, 199; *turibulu (turibulum) e vas cu care se afuma tămâia, adevărat cădelniță sau românește afumătoare* – AR

I, 199; *patra (patra), adevărat blid cu carele deschis se ducea vinul naintea zeilor sau sângele victimilor se sprijinea* – AR I, 200; *augurii (ghicitorii, prospunătorii) ... cei ce deslușeau semnele zburării păsărilor sânt bune au nu* – AR II, 3; *perduelion se zice vânzătorul de țeară sau și cel ce se află a fi cu simțiri vrăjmășești asupra patriei* – AR II, 11; *candidă carea însemnează mai mult decât albă, adevărat lucie albă sau strălucitoare de albeață* – AR II, 14; *civii romani, adevărat cei ce aveau dreptul cetățenesc și a cuvântului* – AR II, 21; *magistrații se socoteau după cvalitate (cumătate), adevărat alții erau mai mari, alții mai mici* – AR II, 24; *să se procheme (provocare), adevărat să se aștearnă poporului spre învoire* – AR II, 32; *tribunalul (amvonul), ce era un loc mai înalt* – AR II, 37; *cvestor (quaestor) atâta însămnează cât: căutătoriu* – AR II, 44; *triumviri de noapte (triumviri nocturni), cei ce grijeau pentru aprinderi* – AR II, 47; *a se dezlega judecata, adevărat cel ce era în stăpânirea lucrului de proțes făgăduia că, deacă îl va învinge cerătorul, de loc îi va da acel lucru* – AR II, 88-89; *punea terminul, adevărat otăra zioa în carea să se judece și să se săvârșească proțesul* – AR II, 89; *depurtarea (deportatio), adevărat făcătoriu de rău se trimitea a lucra la ocne sau în vreo insulă deșertă* – AR II, 105; *flotă (mai multe corăbii ostășești unite)* – AR II, 113; *datorința a soldății, ce se zice vocatio honoraria (chemarea onorătoare)* – AR II, 119; *cal public (equum publicum), ce se ținea cu cheltuiala publică* – AR II, 123; *călăreți nemțești, cei ce se numeau batavii, equites batavi* – AR II, 125; *sabia grea, ce se zicea spata (spatha)* – AR II, 131; *covata scutului care se chema spicula (spicula, spicile)* – AR II, 131; *ferentarii (ferentarii) sânt totuna cu prăstiarii* – AR II, 133; *romanii numeau pogaja ostășească impedimenta (impedecări)* – AR II, 147; *paludamentu (paludamentum), o mantauă micuță, de față viorintă, împistrită cu aur* – AR II, 151; *prefectul câmpului (campi), cel ce purta toată grijea câmpuirei (castrorum, lager)* – AR II, 152; *acățături de purpură și de aur pe fruntea cailor (phalerae, falere)* – AR II, 156; *pumnătorii (pugiles) s-au zis de la pumn* – AR II, 191; *naumahia era o închipuire de bătlie pe apă* – AR II, 192; *se numea și arena, arina sau țarina pentru că pe locul luptărilor era așternută arină, de unde se și zice în arenam descendere, a să coborâ în arină, adevărat în locul de luptă* – AR II, 193; *libitinaru era cel ce vindea în tâmplul Vinerei libitine toate cele de trăbuiță pentru îngroșăciune* – AR II, 210; *cânta nenia (naenia), adevărat cântarea de îngroșare în carea se înșirau laudele vrednicilor răpăosatului* – AR II, 214; *o urnă (o oală mare de pământ)* – AR II, 217; *un rug, adică o piramidă de lemne uscate în forma unui turn, încongiurat cu cupreși* – AR II, 217; *va adumbri, adevărat va arăta cetitorilor săi firul autorului* – DIRD, 6; *ortografia, adevărat formula și chipul scrierei așezate de gramatici* – DIRD, 13.

În paralel cu glosările de mai sus, autorul indică în multe situații, sub influența curentului latinist al epocii, corpondentul latin al cuvintelor românești, iar pe de altă parte, transpune în limba română cuvinte, sintagme și chiar propoziții întregi din latină. Scopul acestor procedee este de a arăta cititorilor săi descendența

limbii române din limba latină, precum și de a facilita introducerea lor în uzul limbii române, urmărind să realizeze o adaptare a acestora la sistemul fonetic și morfologic al limbii române, câteva exemple de acest fel putând fi observate și în materialul prezentat mai sus. Numărul mare al situațiilor de acest fel, precum și aspectele reliefate de acestea pot constitui subiectul unui studiu aparte.

Înventarierea gloselor din toate textele lui Damaschin Bojincă ne permite acum identificarea unor concluzii desprinse din analiza de ansamblu a acestora, concluzii care nu sunt, de altfel, diferite de cele pe care le-am prezentat la finalul primei părți a studiului nostru, și anume: glosele sunt prezente numai în text; modalitățile de glosare sunt variate, începând de la cele mai simple, cum este indicarea unui lexem sinonim între paranteze sau prin juxtapunere, până la glosele complexe, precum glosă în glosă; glosarea termenilor nu apare totdeauna la prima întrebuintare a acestora, iar unii termeni sunt glosați în repetate rânduri, uneori și de două sau trei ori pe aceeași pagină a aceluiasi text, precum și în alte texte apărute ulterior; faptul că Damaschin Bojincă a folosit în scrierile sale „peste cinci sute de neologisme”⁴, a făcut ca numărul gloselor sale să fie foarte mare, ușurând, astfel, pătrunderea lor în vorbirea curentă; autorul nu glosează numai neologisme, ci și regionalisme, pe care le consideră necunoscute pentru cititorii săi din afara spațiului românesc bănățean; glosarea termenilor avuți în vedere de autor poate fi citită sau interpretată și de la dreapta la stânga, chiar dacă, în mod normal, glosarea presupune explicarea primului termen prin cel de al doilea, astfel că, la acest nivel, „glosele se comportă ca un dicționar explicativ”⁵; se înregistrează și situații în care cuvinte noi, dar și regionalisme nu sunt glosate, ceea ce ne face să ne întrebăm de ce unele cuvinte au fost glosate iar altele nu; pentru alte cuvinte se pare că autorul nu a avut termeni echivalenți, la exemplele de acest fel aduse în prima parte a studiului adăugăm aici altele, precum: *în timpul boalei lipicioase, adevă a ciurmării* (AR I, 118), cu sensul de *boală molișitoare; munții arzători sau vomători de foc* (AR I, 116-117), cu sensul de *munți vulcanici sau vulcani și decapitarea* (BMC, 37), cu sensul de *decapitarea*. O explicație, pentru modul în care Bojincă alege să gloseze unii termeni iar pe alții nu, ar putea fi evitarea supraîncărcării textului, precum și posibilitatea ca autorul să fi apreciat unii termeni a fi mai cunoscuți

decât alții.

Procedeele glosării facilitează, în primul rând, introducerea de cuvinte noi în limbă, atât în cea scrisă, cât și în cea vorbită. Glosarea are, așadar, un rol important în îmbogățirea lexicului unei limbi, dar, în același timp, ajută pe cititori la înțelegerea textului, dând acestora posibilitatea de a percepe subtilitățile semantice ale cuvintelor, lărgind-le perspectiva cultural-lingvistică.

Rolul gloselor se poate reduce, în esență, la aceste două direcții, dar, analizată în profunzime, glosarea își revelează „funcționalitățile multiple”⁶, având un complex rol lingvistic, dar nu numai.

Din toate aspectele lexicale identificate în studierea gloselor prezentate transpar problemele cu care Bojincă s-a confruntat în introducerea în uzul limbii române a neologismelor, cum ar fi adaptarea lor la sistemul morfologic al limbii române și problema echivalenței semantice corecte.

Preocuparea și efortul lui Damaschin Bojincă de a rezolva situațiile de natură morfologică au făcut ca „din cele 369 de neologisme întâlnite numai în scrierile lui, un număr de 260 au rămas în limbă până azi în forma în care le-a întrebuintat el”⁷, ceea ce înseamnă că glosările autorului și-au atins scopul.

Signle:

DNIC = *Descrierea nașterii și a eroiceștilor fapte a multu vestitului și de toată Euroșa minunatului erou Ioan Corvinus de Huniad*, tradusă de D. Bojancă, în „Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1830”, Buda, 1830, p. 43-141.

IR III-IV = *Istoria romanilor*, în „Biblioteca românească”, 1830, III, p. 1-24; IV, p. 1-24.

TLC = *Tragedia lui Ladislau Corvinus de Huniadi*, în „Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1831”, Buda, 1831, p. 39-149.

BMC = *Biografia lui Matia Corvinus, craiul Ungariei*, în „Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1832”, Buda, 1832, p. 35-125.

AR I, II = *Anticile romanilor*, tomul I-II, Buda, 1832-1833, de [XVI] f.+238 p. (tomul I), și de [1] f.+220 p.+ [5] f. (tomul II).

DIRD = *Disputațiile asupra Istoriei pentru începutul românilor în Dachia...*, talmăcite de pe lătinie pe românie prin Damaschin Bojincă, în Buda, cu Tiparul Crăiești Tipografii a Universității Ungariei, 1834, IV p. + 64 p.

Note:

1. Prima parte a acestui studiu a apărut în revista *Transilvania*: Otilia Urs, „Aspecte ale lexicului textelor lui Damaschin Bojincă, cu privire specială asupra lucrării Răspundere dezgurzătoare la cârtirea cea în Hale, Buda, 1828”, *Transilvania*, nr. 5-6 (2018): 99-105.

2. A se vedea aceste texte și siglarea lor la sfârșitul studiului.

3. Atestat cu acest sens și în forma *acira*.
4. Leontin Ghergariu, „Limba scrierilor lui Damaschin T. Bojincă”, *Cercetări de lingvistică*, nr. 1 (1963): 144.
5. Alexandru Gafton, *De la traducere la norma literară* (Iași: Alexandru Ioan Cuza, 2012), 334.
6. Ibid.
7. Ghergariu, „Limba scrierilor”, 145.

Bibliography:

- Bojâncă, Damaschin T.. *Anticile romanilor [The antiquities of Romans]*, tom I-II. Buda: Universității din Pesta, 1832-1833.
- Bojincă, Damaschin. “Biografia lui Matia Corvinus, craiul Ungariei” [“The Biography of Matia Corvinus, the King of Hungary”]. *Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1832*, Buda (1832): 35-125.
- “Descrierea nașterii și a eroiceștilor fapte a multu vestitului și de toată Europa minunatului erou Ioan Corvinus de Huniad” [“Description of the Birth and Heroic Deeds of Much of the Famous and all Europe of the Wonderful Hero Ioan Corvinus of Huniad”], tradusă de D. Bojâncă, *Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1830*, Buda (1830): 43-141.
- Disputațiile asupra Istoriei pentru începutul românilor în Dacia [The Disputes About the History for the Beginning of the Romanians in Dacia]*, tălmăcite de pe lătinie pe române prin Damaschin Bojincă. Buda: Tiparul Crăiești Tipografii a Universității Ungariei, 1834.
- Gafton Alexandru. *De la traducere la norma literară [From Translation to Literary Standard]*. Iași: Alexandru Ioan Cuza, 2012.
- Ghergariu Leontin. “Limba scrierilor lui Damaschin T. Bojincă” [“Language of Damaschin T. Bojincă’s Writings”]. *Cercetări de lingvistică*, nr. 1, (1963): 125-145.
- Bojâncă Damaschin T.. “Istoria romanilor” [“History of the Romans”]. *Biblioteca românească*, (1830/III):1-24; (1830/IV): 1-24.
- Bojâncă Damaschin. “Tragedia lui Ladislau Corvinus de Huniadi” [“The tragedy of Ladislau Corvinus of Huniadi”]. *Calendariu românesc pe anul de la Cristos 1831*. Buda (1831): 39-149.
- Urs, Otilia. “Aspecte ale lexicului textelor lui Damaschin Bojincă, cu privire specială asupra lucrării *Răspundere dezgurzătoare la cârtirea cea în Hale*, Buda, 1828” [Lexical Aspects of Damaschin Bojincă’s Texts with Special Review of the Work *Răspundere dezgurzătoare la cârtirea cea în Hale* (Clarifying Answers to Criticism in Hale), Buda, 1828]. *Transilvania*, no. 5-6 (2018): 99-105.